

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 42 Volume: 9 Issue: 42

Şubat 2016 February 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ORTAOKUL 7.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DUYGUSAL ZEKA DÜZEYLERİ VE DUYGUSAL ZEKAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*
EMOTIONAL INTELLIGENCE LEVEL OF 7th GRADE SECONDARY SCHOOL STUDENTS AND THEIR OPINIONS ABOUT EMOTIONAL INTELLIGENCE

Meral GÜVEN**
Funda ÇIRAY ÖZKARA***

Öz

Bu araştırmanın amacı, ortaokul 7.sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin duygusal zeka düzeylerini incelemek ve duygusal zekaya ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırma 2014-2015 öğretim yılında Eskişehir il merkezinde yer alan bir devlet okulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel ve nicel verilerin birlikte kullanıldığı karma yöntemden yararlanılmıştır. Araştırmada öğrencilerin duygusal zekalarını belirlemek için Köksal (2007) tarafından Türkçeye çevrilen Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği Çocuk ve Ergen formu (EQ-i (YV)) kullanılmıştır. Ölçeğin uygulandığı 86 öğrenci içerisinde tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilen on iki öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanan verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin sahip oldukları bireylerarası, uyum gibi yedi farklı boyutta esnek, iyimser olma gibi çeşitli özellikleri kapsayan duygusal zeka düzeyleri belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda 7.sınıf öğrencilerinin genellikle yüksek ve orta düzeyde olacak şekilde farklı duygusal zeka düzeylerine sahip oldukları görülmüştür. Öğrencilerin sayısal dağılımları doğrultusunda duygusal zeka düzeylerinin stres yönetiminde ortalamaya daha yakın fakat diğer tüm boyutlar kapsamında ortalamanın üzerinde olduğu, bununla birlikte öğrencilerin ortalamaya en yakın bir durum sergiledikleri alt boyutun ise olumlu etki olduğu anlaşılmıştır. Öğrencilerin görüşlerinin sahip oldukları duygusal zeka seviyeleri ile uyumlu olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Duygusal Zeka, Ortaokul, Karma Yöntem.

Abstract

The aim of this study is to investigate the emotional intelligence levels of 7th grade secondary school students and to determine their opinions about emotional intelligence. The research was conducted in 2014-15 academic year in a state school located in the city center of Eskişehir in Turkey. In the research, a mixed method that utilizes qualitative and quantitative data together was used. In the research Bar-On emotional intelligence scale which was translated by Köksal (2007), was used as emotional intelligence inventory with adolescent and teenager form (EQ-i (YV)). EQ-i (YV) scale was utilized for the 7th grade students of the specified school. Semi-structured interviews were conducted for twelve students chosen by using stratified sampling method from 86 students that the scale was utilized. In this research, descriptive analysis were used for the analyses of data obtained via semi-structured interviews. As a result of this study, emotional intelligence levels of students that involve like being flexible and optimistic in seven different dimensions such as interpersonal and adaptability were determined. As a result of the research, it was observed that 7th grade secondary school students usually have different levels of emotional intelligence as high and medium levels. In line with the numerical distribution of the students, levels of emotional intelligence stress management is closer to the average, but it is on average covered all other dimensions. However it was understood that the students exhibit their nearest state average sub-dimension is positive impression. It was emerged that students opinions consistent with their emotional intelligence level.

Keywords: Emotional Intelligence, Secondary School, Mixed Method.

1. GİRİŞ

Duygular soyut ve tanımlanması zor ifadeler olarak nitelendirilebilir. Öyle ki duygular kendine özgü bir ruhsal hareket ve hareketlilik olarak tanımlanabilmektedir (TDK, 2015). Duygusal zeka ise bireylerin yaşamını şekillendiren duygular ile zekanın içerisinde yer alan bir kavram olarak düşünülebilir. Duygusal zeka kavramı son yıllarda adından oldukça sık bahsedilen ve önem verilen kavramlardan birisi olmuştur.

* Bu çalışma 26-28 Haziran 2015 tarihinde 4th International Conference on Education/ICED-2015 (4. Uluslararası Eğitim Kongresi)'nde sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş biçimidir.

** Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı.

*** Öğretmen, Şehit Mutlu Yıldırım Ortaokulu.

Mayer ve Salovey'e (2004) göre bireyin duygusal zekası aslında onun nasıl algıladığının, anlamlandırıldığının ve duygularını nasıl düzenlediğinin bir göstergesidir (Mayer, Salovey, Caruso, 2004). Duygusal zeka, sosyal zekanın bir alt kümesi olarak tanımlanabilir (Mayer ve Salovey, 1990'dan Akt. Radu, 2014). Weisinger (1998) ise duygusal zekayı basit bir anlayışla zihinsel bir beceri olarak kabul etmiş ve duygusal zekanın duygulara sahip olmanın yanı sıra onları anlamayı da gerekli kıldığını ifade etmiştir (Weisinger, 1998). Duygusal zekayı kişilik özelliği olarak değerlendiren Goleman, duygusal zekâyı "kişinin kendi duygularını anlaması, başkalarının duygularına empati beslemesi ve duygularını yaşamı zenginleştirecek biçimde düzenleyebilmesi yetisi" olarak tanımlamaktadır (Goleman, 2007).

Araştırmacıların duygusal zekaya ilişkin tanımlamalarında, duyguların, düşünce ve davranışları düzenlemek için kullanıldığını vurguladıkları (Akın, 2011) ve aynı zamanda başkalarının anlaşılmasında bireylere yardımcı olduğu görülmektedir. Şahin Baltacı ve Demir'e göre (2012) duyguların tanınması ve etkili bir şekilde yönetilebilmesi duygusal zeka tanımlarının ortak noktası olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte, tüm bu tanımlamalara göre, araştırmacıların duygusal zekanın empati, problem çözme, iyimserlik gibi bireysel yetenek ve becerileri de dikkate aldıkları ve tanımlarını bu becerilere bağlı olarak yapılandırdıkları görülmektedir (Akın, 2011).

Bireyin sosyal çevreye de uyumunu sağlayan duygusal zeka, kişinin hem kendisinin hem de başkasının duygularını doğru bir şekilde anlayabilmesi ve ifade edebilmesi, anladığı bu duyguları düzenleyebilmesi ve problem çözmede düzenlenen bu duyguları kullanabilmesidir (Güven ve Akın, 2013). İnsanı insan yapan niteliklerin çoğu duygusal zekadan gelmektedir (Kuzgun, 2006) ve kişinin yaşamını etkili bir biçimde yönetmesinde duygusal zeka önemli bir anahtardır.

Duygusal zeka ile ilgili yapılan farklı tanımlamalara bağlı olarak bu alanda farklı modeller de geliştirilmiştir. Genel olarak bakıldığında bu modeller, karma model ve yetenek modeli üzere iki şekilde ele alınmaktadır. Karma model kişilik kavramı içerisine yerleştirilmiştir. Yetenek modeli ise duyguları tanıma, duyguları ifade etme gibi becerilerin üzerinde durmaktadır (Stein ve Book, 2003). Duygusal zeka ile ilgili kapsamlı çalışmaları olan Bar-On'un modeli karma modeller arasında yer almaktadır. Bar-On (2002), duygusal zeka ile ilgili ilk ölçüm aracını geliştiren ve duygusal zekayı açıklarken "duygu katsayısı terimini de ilk kez kullanan uzmandır (Köksal, 2007). Bar-On'a göre duygusal zeka, bireyin genel yeteneklerini etkileyen çevresel baskıların etkileriyle baş etmesini sağlayan duygusal ve sosyal bilgi ve yeteneklerin oluşturduğu düzendir (Emmerling ve Goleman, 2003; Cherniss ve Goleman, 2001; Bar-On, 1997). Bar-On modelinde, kendi geliştirdiği duygusal zeka ölçeği ile ulaştığı sonuçlardan yola çıkarak duygusal zekayı kişisel beceriler, kişilerarası beceriler, uyum sağlama, stres yönetimi, genel ruh hali üzere toplam beş alanda açıklamıştır (Bar-On, 1997).

Duygusal zeka yaşam boyu gelişmeye devam ve öğrenilebilen bir zeka alanı olarak kabul edilmektedir. (Goleman, 1995). Eğitim-öğretim ortamları zekânın geliştirilebilen, farklı boyutları olan bir yapı olduğu gerçeği dikkate alınarak düzenlenirse, öğrencilerin gelişmesine katkıda bulunabilir. Bu noktada duygusal zeka da geliştirilebilen bir yapıya sahip olması nedeniyle eğitim açısından özel bir önem taşımaktadır. Goleman (1998) duyguların, bireyin öğrenme potansiyelini harekete geçirerek öğrenmesini ve soru sormasını sağladığını, kapasitesini geliştirmesini ve öğrenileni pratiğe geçirerek tavır almasını sağlayan özellikler olduğunu belirtmiştir. (Gürşimşek, Vural ve Demirsöz, 2008; Goleman, 1998).

Elias ve Weissberg (2000) çocukların kendi duygularının farkında olmamaları durumunda mantıklı karar vermekte zorlanacaklarını belirtmişlerdir (Humphrey ve diğerleri, 2007). Duygusal zeka ile ilgili yapılan araştırmalar duygusal zekanın bilişsel zeka kadar önemli olduğu ve çocukların daha mutlu, kendilerinden emin, okulda ve ilerleyen yıllarda iş ve özel hayatlarında daha başarılı olmalarını sağladığını ortaya koymaktadır (Demirsöz ve Kocabaş, 2008; Goleman, 1995). Okuldaki başarıda bilişsel zeka kadar duygusal zekanın da önemli katkısı vardır. Çünkü doyumunu erteleyebilmek, sosyal sorumluluk üstlenebilmek, duyguları kontrol altında tutabilmek, başkalarıyla ilişki kurabilme, işbirliği yapabilmek gibi eğitim sürecinin beklenen düzeyde başarılı olmasında etkili olan beceriler duygusal zekaya bağlıdır. Bu özellikleri geliştirmek için küçük yaşlardan itibaren eğitim süreci boyunca açık ya da örtük programlarda ilgili etkinliklere yer verilmelidir (Yeşilyaprak ve Durmuş, 2007). Başka bir deyişle, duygusal zeka bağımsız bir ders olarak öğrencilere kazandırılabilceği gibi, tüm derslere yönelik bütünleştirilmiş programlarla da öğrencilere verilebilir. Eğitim sürecinde duygusal zekanın dikkate alındığı programların erken yaşlardan başlanarak uygulanması, bu programların öğrencilerin yaşlarına uygun olması ve bireylerin içinde buldukları tüm ortamlarda harcanan çabaları birleştirmesi gerekmektedir (Goleman, 2007). Çünkü öğrenciler ne kadar erken duygusal zeka eğitimi alırlarsa o ölçüde mutlu ve başarılı olmaya yönelik sağlam adımlar atabilirler.

Duygusal zeka öğrencilerin akademik sonuçlarını ve eğitim sürecine duygusal uyumlarını etkiler. Dolayısıyla duygusal zeka eğitim sürecinde kullanıldığında birçok avantaj sağlamaktadır. Duygusal zeka sadece bir kavram değil, eğitim sürecinin önemli bir ögesi olarak daha iyi bir eğitim

süreci için araç olmasının yanısıra öğrencilerin bir insan ve potansiyel çalışanlar olarak yüksek bir değere sahip olabilmeleri nedeniyle kendi başına bir amaçtır (Radu, 2014).

Duyguları kapsayan ve geliştirilebilir bir zeka olarak tanımlanan duygusal zeka, eğitim açısından eğitim-öğretim ortamlarında geliştirilebilecek ve öğrencilerin gelişmesine katkıda bulunabilecek niteliktedir (Gürşimşek, Vural ve Demirsöz, 2008; G. Otacıoğlu, 2009; Şahin Baltacı ve Demir, 2012; Yancı ve Çiçek Sağlam, 2014). Akın ve Güven'e göre (2014) ilkököl ve ortaokul düzeyinde fen bilimleri, sosyal bilgiler gibi dersler bazında hazırlanan öğretim programlarında kazandırılması istenen beceriler ile duygusal zekanın ilişkili olduğu ve öğrencilerin bu becerileri kazanmalarını sağlamak için duygusal zeka düzeylerinin geliştirilmesinin olumlu etkisi olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla belirtilen eğitim basamaklarında öğrencilerin sahip oldukları duygusal zeka düzeyleri ön plana çıkmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ortaokul 7.sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin duygusal zeka düzeylerini incelemek ve duygusal zekaya ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu genel amaç çerçevesinde araştırmada yanıtı aranan sorular şunlardır:

1. Ortaokul 7.sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin duygusal zeka düzeyleri ne düzeydedir?
2. Ortaokul 7.sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin duygusal zekaya ilişkin görüşleri nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Gerçekleştirilen bu araştırmada nitel ve nicel verilerin birlikte kullanıldığı karma yöntemden yararlanılmıştır. Karma yöntem, araştırma problemini anlamak için gerçekleştirilen bir çalışmada hem nitel hem de nicel verilerin birlikte toplandığı ve analiz edildiği bir yöntemdir (Creswell, 2005).

2.2. Araştırmanın Katılımcıları

Araştırma 2014-2015 öğretim yılında Eskişehir il merkezinde bulunan bir devlet okulunun 7.sınıf düzeyinde öğrenim gören 86 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin uygulandığı 86 öğrenci içerisinde tabaka örnekleme yöntemi ile seçilen on iki öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Tabaka örnekleme, sınırları saptanmış bir evrende alt tabakalar veya alt birim gruplarının olduğu durumlarda kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 105). Bu doğrultuda katılımcıların belirlenmesinde gönüllülük ilkesi de dikkate alınmış ve öğrenciler duygusal zeka ölçeğinden aldıkları puanlara göre yüksek, orta ve düşük olmak üzere üç gruba ayrılarak, her gruptan dörder öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın nicel verilerinin toplanmasında Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği Çocuk ve Ergen formu (EQ-i (YV)) kullanılırken, nitel verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşmelerden yararlanılmıştır. Araştırmada öncelikle 7.sınıf düzeyindeki öğrencilerin sahip oldukları duygusal zeka düzeylerini belirlemek amacıyla Köksal (2007) tarafından Türkçeye çevrilen Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği Çocuk ve Ergen formu (EQ-i (YV)) kullanılmıştır.

Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği-Çocuk ve Ergen Formu ölçeği (EQ-i (YV)): Bar-On ve Parker tarafından geliştirilen, Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği-Çocuk ve Ergen Formu ölçeği Türkçe'ye Köksal (2007) tarafından uyarlanmıştır. Bu ölçek 7-18 yaşları arasındaki çocuk ve gençlere uygulanabilmekte ve toplam 60 maddeden oluşmaktadır. Maddeler beni çok az tanımlıyor ile beni çok tanımlıyor arasında değişen 4'lü likert tipinde değerlendirilmektedir. Ölçme aracının uygulama süresi ortalama 20-25 dakika olarak tanımlanmıştır. Ölçeğin toplam 7 alt boyutu bulunmaktadır. Bu boyutlar: Bireylerarası (Interpersonal), Bireyiçi (Intrapersonal), Stres Yönetimi (Stres Management), Uyum (Adaptability), Genel Ruh Hali (General Mood), Olumlu Etki (Positive Impression) ve Toplam EQ'dur. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.91 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçeklerin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları; bireylerarası alt ölçeği için .80, birey içi alt ölçeği için .62, stres yönetimi alt ölçeği için .68, uyum alt ölçeği için .85, genel ruh hali alt ölçeği için .85 ve olumlu etki alt ölçeği için .63 olarak hesaplanmış ve tüm boyutlar için kabul edilebilir düzeyde olduğu ifade edilmiştir. Ölçekte, 6, 15, 21, 26, 28, 35, 37, 46, 49, 53, 54 ve 58 numaralı maddeler olumsuz ifadeler oldukları için ters puanlanmaktadır (Köksal, 2007).

Bu araştırma için toplanan veriler üzerinden yapılan güvenilirlik analizinde tüm ölçeğin Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayısı .75 olarak hesaplanmıştır. Yapılan güvenilirlik hesabında ise Bireylerarası boyutunda .69; Bireyiçi boyutunda .70; Stres Yönetimi boyutunda .82; Uyum

boyutunda .68, Genel Ruh Hali boyutunda .66 ve Olumlu Etki boyutunda .71 çıkmıştır. Bu sonuçlara bakıldığında ölçeğin güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

Öğrencilerin duygusal zekalarını yansıtan EQ-i (YV) ölçeğinden aldıkları puanlar ve belirtilen ölçeğin alt boyutlarında ifade edilen özellikler araştırmacılar tarafından araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Gerçekleştirilen incelemeler sonucunda öğrencilerin duygusal zeka düzeylerini ayrıntılı bir biçimde ortaya çıkarabilmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 7.sınıf öğrencileri ile görüşme süreci 2015 yılı Mart - Mayıs ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruları araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yedi açık uçlu sorudan oluşmuştur. Sorular duygusal zeka ölçeğindeki alt faktörler temel alınarak oluşturulmuştur. Görüşme sorularının geçerliğine yönelik olarak Eğitim Programları ve Öğretim alanında görev yapan üç alan uzmanı tarafından incelenmiş ve sorulara son şekli verilmiştir. Ses kayıt cihazı ile kaydedilen görüşmelerden her biri yaklaşık beş ile on dakika arasında değişen sürelerde gerçekleşmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler öncelikle yazıya geçirilmiş, ardından elde edilen yazılı verilerin çözümlenmesine geçilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde toplanan nicel veriler için nicel, nitel veriler için de nitel veri analizi uygulanmıştır.

Öğrencilerin EQ-i (YV) ölçeğine verdikleri yanıtlar araştırmacılar tarafından gözden geçirilmiştir. Gerektiği biçimde işaretlenmeyen ya da boş bırakılan çok az sayıdaki veri değerlendirme kapsamı dışında bırakılmıştır. Daha sonra, değerlendirmeye alınacak olan ölçeklerden her biri 1'den başlayarak numaralandırılmıştır. Nicel verilerin analizi için ise öğrencilerin ölçeğe verdikleri yanıtlar doğrultusunda SPSS 20 bilgisayar programı aracılığıyla aritmetik ortalama ve standart sapma hesaplaması yapılmıştır.

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanan nitel verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesi aşamasında, görüşme sorularına verilen yanıtlar araştırmacı tarafından çözümlenerek veri döküm formu oluşturulmuştur. Verilerin dökülmesi aşamasından sonra görüşme soruları temel alınarak ve bu soruların yanıtlarını kapsayacak seçeneklere yer verilerek veri kodlama anahtarı hazırlanmıştır. Araştırmanın katılımcıları olan 7.sınıf öğrencileri için K1, K2, K3,... gibi kodlar kullanılmıştır. Kodlama süreci araştırmacılar tarafından gerçekleştirildikten sonra, yapmış oldukları analizler karşılaştırmış, görüş birliği ve görüş ayrılığı olan maddeler belirlemiştir. Veri analizini sonlandırıldığı bu işlemde, araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman'ın (1994: 64) önerdiği güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Güvenirlik formülüyle hesaplanan sonucun %70'in üzerinde olması durumunda (Miles ve Huberman, 1994: 64) değerlendiriciler arası güvenirliliğin sağlanmış olduğu kabul edilmektedir. Bu araştırmada yapılan hesaplamalar sonucunda araştırmanın güvenirliliği % 97 çıkmış ve araştırma güvenilir kabul edilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlar yapılmış; bulgular alt amaçlara uygun olarak değerlendirilmiştir.

3.1. Öğrencilerin Duygusal Zeka Düzeyleri ile İlgili Bulgular

Araştırmada ortaokul 7.sınıf öğrencilerinin EQ-i (YV) Ölçeğine verdikleri yanıtlar doğrultusunda duygusal zeka düzeyleri için ölçeğin alt boyutlarındaki düzeyler ortaya çıkarılmaya çalışılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo1: Öğrencilerin Duygusal Zeka Düzeyleri

	N	Minimum	Maximum	Ortalama	Std.Sapma
Genel Ruh Hali	86	25,00	53,00	44,1047	6,43891
Stres Yönetimi	86	21,00	43,00	30,5581	5,65187
Bireyiçi	86	9,00	24,00	15,8023	3,31421
Uyum	86	10,00	36,00	25,8256	6,14949
Olumlu Etki	86	8,00	22,00	15,6744	3,04647
Bireylerarası	86	21,00	48,00	37,6977	6,50804
Toplam EQ	86	118,00	218,00	172,8023	22,13638

Tablo 1'de görüldüğü üzere ortaokul 7.sınıf öğrencilerinin ölçekten alabildikleri maksimum puan 218 iken minimum puan 118 olarak görülmektedir. Toplam EQ yani duygusal zeka ortalama puanları ise

172,8 olarak görülmekte ve maksimum puana daha yakın bir değeri yansıtmaktadır. Tablo 1’den öğrencilerin duygusal zekâ düzeylerinin alt boyutları kapsamında en yüksek düzeyinin bireylerarası (Std. Sapma: 6,50804) en düşük düzeyinin ise olumlu etki (Std. Sapma: 3,04647) boyutlarında olduğu söylenebilir.

Aşağıda yer alan çizelgede ise öğrenciler EQ-i (YV) ölçeğine verdikleri yanıtlara göre düşük, orta ve yüksek puan almalarına göre alt, orta ve üst gruplara ayrılmıştır. Ölçeğin her bir alt boyutundan ve tamamından öğrencilerin belirtilen üç gruba göre sayısal dağılımları Tablo 2’de sunulmaya çalışılmıştır.

Tablo 2: Üç Farklı Düzeyde Gruplandırılan Öğrencilerin Ölçeğin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlara Göre Sayısal Dağılımı

	Genel Ruh Hali	Stres Yönetimi	Bireyiçi	Uyum	Olumlu Etki	Bireylerarası	Tüm
Alt Grup	30	40	31	33	26	34	35
Orta Grup	9	12	18	11	21	9	3
Üst Grup	47	34	37	42	39	43	48

Tablo 2’ye göre öğrencilerin sayısal dağılımları doğrultusunda duygusal zeka düzeylerinin stres yönetiminde ortalamaya daha yakın fakat diğer tüm boyutlar kapsamında ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ortalamaya en yakın bir durum sergiledikleri alt boyut ise olumlu etki olarak ifade edilebilir. Araştırmada öğrenciler EQ-i (YV) ölçeğine verdikleri yanıtlar doğrultusunda ölçeğin tamamından düşük, orta ve yüksek puan alanlar olmak üzere Tablo 2’deki gibi üç farklı gruba ayrılmıştır. Her bir gruptan dörder öğrenci seçilerek öğrencilere ölçeğin yedi farklı alt boyutu da yansıtacak şekilde sorular yöneltilmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerle elde edilen nitel bulgular yukarıdaki nicel bulgularla karşılaştırılarak aşağıda yorumlanmaktadır.

3. 2. Öğrencilerin EQ-i (YV) Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Araştırmanın amacı doğrultusunda öncelikle öğrencilere kendini anlama ve ifade etme konusunda kendilerini nasıl değerlendirdikleri sorulmuş, bu sorunun yanıtına ilişkin öğrencilerin görüşleri ile EQ-i (YV) ölçeğinden aldıkları puanlar aşağıda yorumlanmıştır.

Duygusal zeka düzeyi yüksek olarak nitelendirilen öğrenciler arasından seçilen dört öğrenci K1, K7, K9 ve K12 olarak kodlanmıştır. Dört öğrencinin de ölçekte bireyiçi olarak nitelendirilen alt boyuttan ortalamanın üzerinde notlar aldıkları gerçekleştirilen betimsel analiz ile belirlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilerden K1, “Anlatma konusunda biraz heyecanlı oluyorum, genelde. Ama yine de kendimi anlatma becerim yüksek... Kendimi ifade ederken tabi bazı yönlerde gerginleşiyorum. Çünkü iyi yaptığım yönlerim var. İyi şeyler yapıyorum. Bazen kötü şeyler yapıyorum. O zamanlar değişiyor...” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. K1’in dürüst bir biçimde kendini ifade etmesi, olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendirebilmesi açılarından belirtilen alt boyutu yansıttığı söylenebilir. K7 ise verdiği örneklerle bireyiçi boyutunu açıklamaya çalışmıştır. Örneğin, “Kendimi anlayabiliyorum ama bazen kendime karşı sinirlenebiliyorum, yaptıklarımın dolayısı. Mesela anneme karşı geldiğim zaman kendimi anlamadığımı fark ediyorum... Çünkü annem bazen bana karşı hislerini açık açık söyleyince ben de sinirleniyorum. Üzüldüğüm için oluyor.” ifadeleriyle K7’nin duygularının farkında olduğunu açıkça belirttiği anlaşılabilir. Duygularının farkında olan bir başka katılımcı da K9 olarak düşünülebilir. Çünkü K9 “... bazen kendimi kötü ifade etmeye yol açıyor, biraz sinirli olmam. Bazen zorluk çekiyorum... Sinirlendiğim için, agresif olduğum için bazen zorluk çekiyorum, kendimi ifade edemiyorum” şeklindeki söylemleriyle hislerini açıkça ifade etmektedir. Benzer ifadeleri araştırmacılarla paylaşan K12 de “Kendimi fazla anlatamıyorum. Çünkü stresleniyorum, sinirleniyorum. Hocam benim karnımda sorun var, ülser diye... Bu yara o yüzden: karnım ağrıyor, sınavlarda” sözleriyle var olan durumunu açıklamaya çalışmıştır.

Duygusal zeka düzeyi orta olarak nitelendirilen öğrenciler arasından seçilen dört öğrenci K3, K4, K5 ve K10 olarak kodlanmıştır. Bu öğrenciler içerisinde K3, K5 ve K10 bireyiçi alt boyutundan ortalamanın biraz üzerinde puanlar alırken, K4’ün bu boyuttan aldığı 11 puan, boyutun ortalama puanı 15’in altında bir değer olarak yorumlanabilir. K3’ün ifadeleri üst grupta yer alan K1 ve K7 gibi öğrencilerle benzerlik göstermektedir. K3 bireyiçi boyutunu belirlemek amacıyla yöneltilen soruya: “Kendimi ifade edebiliyorum. Hem de çok rahat. ...mesela bir şey yapacağım. Onun ilk önce nasıl olacağını planlıyorum. Sonra da uygulamaya geçiyorum” şeklinde bir yanıt vermiştir. K4 ise bu soruya “Kendimi anlayabiliyorum. İfade edebiliyorum her türlü. Arkadaşlarımın bana karşı davranışları, ailemin bana karşı davranışları, bunlardan dolayı kendimi anlayabiliyorum” şeklinde genel bir yanıt vermiştir. K5’in “Kendimi daha çok bazı şeylerde düşünen, yapabileceğim hareketleri önceden düşünüp, ondan sonra karar veren olarak düşünüyorum” sözleriyle bu boyuttan aldığı yüksek puanı yansıtan ifadeler kullandığı söylenebilir. K10’un ise “Genelde kendimi anlayamıyorum. Bazen sinirleniyorum, sinirlenirken de mutlu da olabiliyorum. Kendimi garip buluyorum” sözleriyle K9 ve K12 gibi bir tutum sergilediği söylenebilir.

Duygusal zeka düzeyi düşük olarak nitelendirilen öğrenciler arasından seçilen dört öğrenci K2, K6, K8 ve K11 olarak kodlanmıştır. Bu öğrenciler içerisinde K2 bireyiçi alt boyutundan aldığı 16 puanla ortalamaya yakın bir durum sergilerken, K6, K8 ve K11 bu boyuttan 9 puan almışlardır. Bireyiçi alt boyutunda ortalama puan 15,80 gibi bir değer olduğu için üç öğrencinin ortalamanın altında bir puan

aldıkları söylenebilir. K2'nin aldığı puan ile görüşleri bireyiçi alt boyutunun özelliklerini yansıtmaktadır. K2: *"Ben fazla iyi değilim bu konularda. Kendimi anlamıyorum. Mesela üzüldüğümde fazla üzüldüğümde emin değilim..."* sözleriyle duygularının farkında olduğunu belirtmiştir. K6, K8 ve K11 ise kendilerine yöneltilen ilk soruyu açıklama yapmadan evet ya da hayır şeklinde yanıtlamayı tercih etmişler ve kendilerini anladıklarını ve ifade ettiklerini belirtmişlerdir. Fakat nasıl anladıklarını ya da ifade ettiklerini açıklamamışlardır.

EQ-i (YV) ölçeğinin ikinci alt boyutu "Bireylerarası" olarak nitelendirilmektedir. Bu doğrultuda araştırmacılar öğrencilere başkalarını dinleme ve anlama konusunda kendilerini nasıl değerlendirdikleri sorusunu yöneltilmişlerdir. Bu sorunun yanıtına ilişkin öğrencilerin görüşleri ile EQ-i (YV) ölçeğinden aldıkları puanlar şöyle açıklanabilir:

Duygusal zeka düzeyi yüksek olarak nitelendirilen K1, K7, K9 ve K12 bu alt boyuttan da ortalamanın üzerinde puanlar almışlardır. Öğrencilerin ifade ettikleri görüşleri bu durumu destekler niteliktedir. Örneğin, K1: *"Baskalarını dinlerim ama baktım çok sıkıcı geliyor yani dinlemem sonradan... Bir iki hafta geçtikten sonra o insanın nasıl özelliği var, ne tipte, nasıl huyları var, anlayabiliyorum."* derken, K7: *"Sinirlendiğim zaman dinleyemeyebiliyorum, çünkü kendi bildiğimi yapmaya çalışıyorum ama sakin olduğum zaman sonuna kadar dinlemeye çalışıyorum... Baskalarını anlayabiliyorum. Onların hallerini, durumlarını, üzüntülerini anlayabiliyorum ama o da arkadaşlarımın doldurmasına göre, yaptıkları hareketlere göre de değişiyor."*, K7 gibi bazen sınırlı bir karaktere sahip olduğu düşünülen K9 ise *"Baskalarını anlayıp, dinliyorum. Bazen bana yönelik bir şey olduğu zaman sinirleniyorum. Onları dinledikten sonra sorun odaklı konuşuyorum. Onda da kendimi iyi hissediyorum."* sözleriyle düşüncelerini açıkça dile getirmişlerdir.

Duygusal zeka düzeyi orta olarak nitelendirilen K3, K4, K5 ve K10 kodlu öğrenciler bireylerarası alt boyuttan 43, 42, 38 ve 34 puanlar alarak ortalamanın 37,70 şeklinde bir değer olduğu bu boyuttan farklı düzeylerde puanlar almışlardır. Puanları ortalamanın üzerinde olan K3, K4, K5'in görüşleri de bu sonucu destekler niteliktedir. Örneğin, K3: *"Bunda da kendimi iyi değerlendiririm. Yani başkalarının duygularını çabuk anlayabiliyorum. Zaten yüz ifadesi ile falan anlaşılıyor... nasıl desem onların üzüntüleri varsa paylaşmaya çalışırım. Onların yerinde olmaya çalışırım. Kendimi onların yerine koymaya çalışırım"* sözlerindeki insanların yüz ifadelerinden duygularını anlaması ve empati kurması bireylerarası ilişkilerini korumada başarılı olduğunu destekler niteliktedir. K4 ise *"Baskalarını dinleme ve anlama konusunda kendimi anlayabildiğimi düşünüyorum. Çünkü onları dinliyorum. Her dediklerini anlamaya çalışıyorum."* derken, K5: *"Mesela bir kişi bir konu hakkında görüşlerini paylaşırken onu dinlerim. Ondan sonra kendi görüşlerimi de belirtirim. Yanlış olsa da onların görüşlerine hakaret de edemem. ... Saygı gösteririm rencide edemem, bu yüzden dolayı."* ifadeleriyle bireylerarası ilişkilerinde gösterdikleri durumu açıklamışlardır. Bu alt boyuttan ortalamanın altında bir puan alan K10 ise başka bireyleri anlayamadığını *"Arkadaşlarımı dinlerim, lafını kesmem. Dediklerinden de... onun durumuna düşmediğim sürece genelde pek anlayamam."* sözleriyle belirtmiştir.

Duygusal zeka düzeyi düşük olarak nitelendirilen K2, K6, K8 ve K11 kodlu öğrenciler bireylerarası alt boyuttan 21, 25, 28 ve 29 puanlar alarak ortalamanın 37,70 şeklinde bir değer olduğu bu boyuttan düşük puanlar almışlardır. Öğrencilerin ifade ettikleri görüşleri de bu durumu destekler niteliktedir. Yine bu alt boyutta kendilerine yöneltilen sorulara kısa yanıtlar vermeyi tercih eden dört öğrenciden K2: *"Baskalarını bazen anlıyorum, bazen anlayamıyorum. Yani konuya göre değişiyor... mesela annemle babam bazen kavga ettiklerinde onları anlayamıyorum. Başka konularda anlarım, anlayabiliyorum."* derken, K6: *"Herkesi dinlerim hocam."* şeklinde genel ifadesini kullanmıştır. K8 ise *"Ya onda biraz şey yapamıyorum da çoğunlukla dinlemeye çalışıyorum... Mesela sınıftaki Aycan'ı hiç anlamıyorum, çok hızlı konuşuyor. Sözlerini hiç anlamıyorum ama diğer arkadaşlarımı mesela Doğukan yavaş yavaş konuşuyor, onun sözleri çok iyi anlıyorum, Yusuf'un."* sözleriyle arkadaşlarını tanımlamaya çalışırken; K11: *"Eğer karşıdaki insan beni dinleyip, sözümü bölmüyorsa ben de ona saygı göstererek, onun sözünü dinlerim..."* ifadeleriyle daha net bir tanımlama yapmıştır.

EQ-i (YV) ölçeğinin üçüncü alt boyutu "Uyum" olarak nitelendirilmektedir. Bu doğrultuda araştırmacılar öğrencilere bir sorunla karşılaştıkları zaman nasıl davranacakları sorusunu yöneltilmişlerdir. Bu sorunun yanıtına ilişkin öğrencilerin görüşleri ile EQ-i (YV) ölçeğinden aldıkları puanlar şöyle açıklanabilir:

Duygusal zeka düzeyi yüksek olarak nitelendirilen K1, K7, K9 ve K12 bu alt boyuttan da ortalamanın üzerinde puanlar almışlardır. Sorunla karşılaştığında görüşünü şu şekilde dile getiren K1: *"İlk önce tepki veririm, kötü bir şeyse. Mesela bağırırım veya çok kızarım... Hemen parlarım bir şeyde. Olumsuz. Ama sonradan o insanı dinledikten sonra yumuşarım. Tepki verdikten sonra arkadaşımın veya bir kişinin üzüldüğünü görünce sonradan dinlerim. Yani ilk önce tepki veririm."* sözleriyle bir soruna önce olumsuz yaklaştığını dile getirmekte sonrasında tepkisinin değişebileceğini ifade etmektedir. Daha sakin bir durum sergilediği düşünülen K7 ise *"Ona karşı olumlu çözümler bulmaya çalışırım. Mesela eğer kardeşime bir şey olmuşsa ilk önce kendim halletmeye çalışırım. Eğer halledemeyecek gibiysem anneme veya babama söylerim."* sözleriyle bir sorunu

çözmeye çalıştığını belirtmiştir. Stresli tavrını bu soruya da yansıtan K9 ise "Ya ilk başta çözmeye çalışıyorum ama işte biraz agresifim. Ondan sonra, agresif olduğum için tabii sorunları çözmekte zorlanıyorum, çok çabuk sinirleniyorum. Bazen çok çabuk pes ediyorum. Sabırsız da bir yapım olduğu için zorlanıyorum" ifadeleriyle sorun çözümünde yaşadığı sıkıntıları dile getirmektedir. K12 ise "Panik yapmam ben fazla. Panik yapmam, ondan sonra olumlu yönde bakmaya çalışırım." ifadesiyle bir sorunun çözümünde rahat bir tutum sergilediğini belirtmektedir.

Duygusal zeka düzeyi orta olarak nitelendirilen K3, K4, K5 ve K10 kodlu öğrenciler de uyum alt boyutundan 29, 28, 34 ve 26 puanlar alarak ortalamasının 25,82 olduğu bu boyuttan ortalamasının üzerinde puanlar almışlardır. K3: "Bir sorunla karşılaştığımda ilk önce onu çözenin yollarını ararım. Sonra onun iyi olup olmadığını düşünürüm, sonra da o sorunu çözmeye çalışırım", K4: "Bir sorunla karşılaştığım zaman önce sorunun neden sorun olduğunu bulmaya çalışırım. Ondan sonra o sorunu nasıl çözebileceğim konusunda kendim düşünürüm. Sonra bu yollarla ilgili çalışmalar yaparım. Nasıl çözebileceğim için... Mesela bir sınavdan düşük aldım ve bu bir sorun. Diğer sınavlara iyi bir şekilde çalışırım ve yüksek alarak notumu yükseltebilirim.", K5: "Bunun ilk olarak nasıl sonuçlar doğurabileceğini düşünürüm. İlk olarak bunun hakkında yapabileceklerimi ondan sonra da yapmam gerekenleri." derken K10 da soruna K3, K4 ve K5 gibi bir yaklaşım gösterdiğini fakat çözemediği bir durumda ise göstereceği farklı tepkisini şöyle ifade etmektedir: "Önce sorunu anlamaya çalışırım. Sorunun nereden çıktığını bulmaya çalışırım. Ondan sonra ilk baş çözüm yolunu bulmaya çalışırım. Bulamazsam da kavgaya bağlarım... Sinirlenirim."

Duygusal zeka düzeyi düşük olarak nitelendirilen K2, K6, K8 ve K11 kodlu öğrenciler uyum alt boyutundan 18, 19, 18 ve 17 puanlar alarak ortalamasının 25,82 olduğu bu boyuttan düşük puanlar almışlardır. Öğrencilerin söyledikleri görüşlerden bazıları da bu durumu destekler niteliktedir. Bu alt boyutla ilgili yöneltilen soruya K2: "Ben sorunla karşılaştığım zaman aslında sessiz dururum. Böyle bir şey söyleyemem." sözleriyle soruna çözüm bulamayacağını, K6 ise "Kendi kafamda çözüm bulmaya çalışırım."; K8: "Ona daha özen göstermeye çalışırım. Mesela onun üzerine daha bilgi aktarmaya çalışırım... Mesela daha da yakın olmaya çalışırım sorunlara, onları çözmeye daha çok yakınlaşıyorum." ve K11: "İlk önce sorunun kaynağını bulmaya çalışırım. Sonra sorunu çözmek amaçlı yollar üretirim." ifadeleriyle farklı açılardan sorunu çözmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir.

EQ-i (YV) ölçeğinin dördüncü alt boyutu "Stres Yönetimi" olarak nitelendirilmektedir. Bu doğrultuda araştırmacılar öğrencilere stresli bir durumla karşılaştıklarında nasıl bir tepki göstereceklerini bir örnekle destekleyerek açıklamaları sorusunu yöneltmişlerdir. Bu sorunun yanıtına ilişkin öğrencilerin görüşleri ile EQ-i (YV) ölçeğinden aldıkları puanlar şöyle açıklanabilir:

Duygusal zeka düzeyi yüksek olarak nitelendirilen K1, K7, K9 ve K12 stres yönetimi alt boyutundan da ortalamasının üzerinde puanlar almışlardır. Rahat bir tutum sergilediği düşünülen K1: "İlk önce çalışmadım diye üzülürüm. Sınavdan kötü not alacağım diye. Ama sonradan sınavın kolay veya zorluğuna göre tepkim biraz daha azalır. Kolay olursa ..., böyle daha sevinçli olurum. Çünkü sınav kolaydır, bir de çalışmadığım için en azından yüksek not alma ihtimalim olur. Fakat zor olursa birazcık çalışmadığım için zor geçer sınavımız. O yüzden annem falan kızır diye üzülürüm." şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. K7 ise "Üzülürüm, ağlarım, kızarım." sözleriyle farklı duygularla tepkisini ifade ettiğini göstermektedir. K7 gibi farklı duygularla tepki göstereceğini açıklayan K9 da "Ya heyecanlı, biraz hiperaktifim. Bazen çok heyecanlanıyorum. ... Çok zorlandığım zaman böyle heyecanlanıyorum, bildiğim şeyleri de unutuyorum. Heyecanlanıyorum bazen kelimeleri birbirine karıştırıyorum,... Sinirlenirim, biraz agresif olurum. Bir de dediğim gibi heyecanlanırım çünkü çalışmam olmadığı için" şeklinde görüşünü belirtmiştir. K12 ise "Karnım ağrıyor. Ondan sonra dua ederim. Ondan sonra sınavı yaparım ya, tabii yaparım" sözleriyle sakin ve farklı bir tutum sergilediğini açıklamaktadır.

Duygusal zeka düzeyi orta olarak nitelendirilen K3, K4, K5 ve K10 kodlu öğrenciler de stres yönetimi alt boyutundan 27, 28, 27 ve 34 puanlar alarak ortalamasının 30,56 olduğu bu boyuttan K3, K4, K5 ortalamasının altında K10 ise ortalamasının üzerinde puanlar almışlardır. K3: "İlk önce kendimi,... sakinleştirmeye çalışırım. Sonra o soruları anlayabilmeye çalışırım ve doğru yolu bulmaya çalışırım.", K4: "Stresli bir durumla karşılaştığımda önce korkarım. Bildiklerimi düşünürüm. Ondan sonra bildiklerimi kafamda bir tekrarlarım ve sorulara odak olurum." sözlerinden farklı olarak K5: "Genelde streslenirim, daha fazla. İlk olarak... sınavın hangi konudan olacağını falan onun hakkında çalışmaya çalışırım. Yani bundan verilen zamanda çalıştıktan sonra da sınavta stresli girmemek için kendimi motive etmeye çalışırım." demiştir. Ölçekteki puanlar doğrultusunda farklılığını sözleriyle de ortaya koyan K10 "Stresli olmam genelde. Sınav haberi olsa da çalışmam, genelde yüksek alırım. Yani %80 öyle. %20 bazen böyle yani hayatımı etkileyecek bir durumda karşı çıkarım" ifadelerini kullanarak özgüveninin yüksek olduğunu düşündürmektedir.

Duygusal zeka düzeyi düşük olarak nitelendirilen K2, K6, K8 ve K11 kodlu öğrenciler stres yönetimi alt boyutundan 22, 25, 29 ve 24 puanlar alarak ortalamasının 30,56 olduğu bu boyuttan düşük puanlar almışlardır. "Kızarım, niye söylemediniz bana. Söylerim yani niye bana söylemediniz, ne zaman söylediniz diye."

şeklinde duygusal tepkisini dile getiren K2'den farklı olarak K6: "Stresli bir durum var kendimce bir şeyler yapmaya çalışırım yani. Hocalarıma falan söylerim."; K8: "Üzülürüm mesela çalışmadığım için. Fazla tepki göstermem."; K11: "Ya sinirlenirim. Kafamı dinleyecek bir yere giderim, sakın bir yere. Orada sakinleşirim, sonra tekrar gelirim eve." sözleriyle stresli bir durumda daha sakin bir tutum izlediklerini ifade etmişlerdir.

EQ-i (YV) ölçeğinin beşinci alt boyutu "Genel Ruh Hali" olarak nitelendirilmektedir. Bu doğrultuda araştırmacılar öğrencilere, bir olayla ya da durumla karşılaştıklarında nasıl davranacaklarını sormuşlardır. Bu sorunun yanıtına ilişkin öğrencilerin görüşleri ile EQ-i (YV) ölçeğinden aldıkları puanlar şöyle açıklanabilir:

Duygusal zeka düzeyi yüksek olarak nitelendirilen K1, K7, K9 ve K12 genel ruh hali alt boyutundan da ortalamasının üzerinde puanlar almışlardır. Fakat dört katılımcının söylemlerinden olaylara karşı farklı ifadeler kullandıkları görülmüştür. Örneğin, K1: "İlk önce o; tepki, tepki konusuna gelirsek, biraz tepki veririm. Neden böyle oldu, kötü bir şeyse. Neden böyle oldu, neden böyle yaptınız?, diye bağıyorum. Ama sonradan ailem veya arkadaşım olsun, bana anlattıkça yumuşarım" derken, K7: "Eğer o olay bana karşı çok etkili değilse daha sakin olurum ama bana karşıysa hem sevinirim bazen üzülürüm. Kötü bir olaysa üzülürüm, ağlarım hatta kıza da bilirim." ifadesini kullanmıştır. Biraz daha ayrıntılı bir açıklama yapan K9 ise "İlk başta sakin davranıyorum bir olayla karşılaştığımda. Onu çözmeye çalışıyorum ama karşımdaki insan beni anlamıyor. O zaman çok sinirleniyorum. Böyle karşımdaki insan anlamadığı zaman da ... insanlarla konuşamıyordum gibi oluyor. Bu daha çok beni sinirlendiriyor, tabii zorlanıyorum." demiştir. K1, K7 ve K9'dan farklı bir yanıt veren K12: "Olumlu yaklaşım sıkıntıya veya probleme. Farklı açıdan bakmaya çalışırım. Herkese açık bir şekilde eşit davranırım" şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Duygusal zeka düzeyi orta olarak nitelendirilen K3, K4, K5 ve K10 kodlu öğrenciler genel ruh hali alt boyutundan 46, 48, 39 ve 43 puanlar alarak ortalamasının 44,11 olduğu bu boyuttan K3, K4, K10 ortalamasının üzerinde K5 ise ortalamasının altında puanlar almışlardır. Bu alt boyuta yönelik soruya K3: "O olayı çözmeye çalışırım" şeklinde kısa bir yanıt verirken, K4: "Durumla karşılaştığımda önce endişelenirim kötü bir durumsa veya iyi bir durumsa da. İyi bir durumsa endişelenmem, mutlu olurum. Nasıl iyi bir durum, mesela neden öyle olduğunu falan düşünürüm... Olayın durumuna göre cevap veririm." ve K10: "Olumlu yaklaşım da iş olumsuzla bağlarsa beni de olumsuz yapar" olaylara karşı olumlu bakış açılarının olduğunu desteklemektedirler. K5 ise "Bir olayla ya da durumla; nasıl bir durum nasıl bir olayın olacağını düşünmek lazım ilk başta. Mesela bir arkadaşımın kötü bir alışkanlığı varsa ondan vazgeçirmeye çalışırım ya da kendimin kötü bir huyu varsa onu bırakmaya çalışırım. Olayı çözmeye çalışırım. Her zaman değil yani öğretmenim bazen kötü durumlarda olabilir çok kötü durumlarda olabiliyor. Mesela kavga olabiliyor, kavga ettik diyelim onu çözemeyeceğiz artık. Yani son haddindeyse bırakmak gerekiyor oluşuna." ifadeleriyle aslında K3, K4, K10'dan çok farklı bir durum sergilemediğini açıklamıştır. Fakat son cümleleri belki de bu boyuttan düşük bir puan almasına neden olmuş olabilir.

Duygusal zeka düzeyi düşük olarak nitelendirilen K2, K6, K8 ve K11 kodlu öğrenciler genel ruh hali alt boyutundan 40, 30, 25 ve 31 puanlar alarak ortalamasının 44,11 olduğu bu boyuttan düşük puanlar almışlardır. Fakat öğrencilerin bu boyutla ilgili olarak kendilerine yöneltilen görüşme sorusuna daha çok olumlu yanıtlar verdikleri görülmüştür. Örneğin, K2: "Duruma göre değişir. Yani eğer böyle kavga edilecek veya böyle bir durum varsa konuşarak şey yaparım. Yani olumlu." derken, K6: "Normal halimle davranırım. Olaya nerden bakacağıma bakarım ilk önce." sözleriyle, K8: "Bazılarında olumlu bazıları ise olumsuz yaklaşıyorum... Mesela arkadaşlarla bazen kavga ederiz. Ona bazı arkadaşlarım yani mesela gidip ayırıyorlar, yapmayın diyorlar. Ben bunu olumlu karışlarım bence, aramızın daha da bozulmamasını şey yapıyorlar." ifadesiyle, K11 ise : "Ya olayın olumsuzluğuna ya da olumluluğuna bağlı. Olumsuz bir şey olursa olumlu bir şekilde giderim onu çözmek için... Olumlu olursa da gayet iyi yaklaşırım, olumlu yaklaşırım" diyerek olaylara karşı olumlu bakış açılarını ortaya koymuşlardır.

EQ-i (YV) ölçeğinin altıncı alt boyutu "Olumlu Etki" olarak nitelendirilmektedir. Bu doğrultuda araştırmacılar öğrencilere insanlarda olumlu bir izlenim bırakmak isteyip istemeyeceklerini sormuşlardır. Bu sorunun yanıtına ilişkin öğrencilerin görüşleri ile EQ-i (YV) ölçeğinden aldıkları puanlar şöyle açıklanabilir:

Duygusal zeka düzeyi yüksek olarak nitelendirilen K1, K7, K9 ve K12 olumlu etki alt boyutundan da ortalamasının üzerinde puanlar almışlardır. Tüm öğrencilerin sözleri bu boyutu destekler niteliktedir. K1: "Ya her zaman olmasa da yine de olumlu bir izlenim bırakmak isterim. Çünkü böyle annem veya arkadaşlarım olsun, bana güvensin, benim hakkımda kötü şeyler düşünmesinler diye olumlu bir izlenim bırakmak isterim", K7: "Tabii ki insanların beni olumlu bir şekilde hatırlamalarını isterim, çünkü mesela yaptığım hareketler olumluysa bu kız çok iyi denilmesini isterim.", K9: "Yani insanların beni kötü algılamasını istemem ama hep kötü anlıyorlar. Çünkü çok sinirliyim. Bir de... biri bana bir şey dediği zaman duramıyorum illa bende ona cevap vermek istiyorum. O yüzden insanlar çok kötü anlıyor. İşte bu kız çok sinirli hemen cevap veriyor, hiç kimseyi dinlemiyor gibisinden. Önyargıda bulunuyorlar. Önyargıları kırmak için olumlu bir izlenim bırakmak isterim.", Son olarak K12: "Efendi insanı herkes

sever" şeklinde kısa fakat net bir ifade kullanmıştır.

Duygusal zeka düzeyi orta olarak nitelendirilen K3, K4, K5 ve K10 kodlu öğrenciler olumlu etki alt boyutundan 10, 16, 13 ve 17 puanlar alarak ortalamanın 15,67 olduğu bu boyuttan K4 ve K10 ortalamasının üzerinde K3 ve K5 ise ortalamanın altında puanlar almışlardır. Kendisine bu alt boyut kapsamında yöneltilen soruyu tam olarak anlamadığı düşünülen K3: "kendimi elimden geldiği kadar iyi tanıtırım" sözleriyle K5 ise "İnsanlarda olumlu bir izlenim bırakmak isterim. Çünkü öğretmenim daha sonra da öyle hatırlanmak isterim başkaları tarafından. Mesela büyük insanlar yaptıklarıyla hatırlanırlar. Ben de kendi adımın hatırlanmasını isterim. Mesela Atatürk var. Kurtuluş mücadelesi veripte vatanseverliğiyle de şu an anlatılıyor" sözleriyle insanlarda olumlu bir izlenim bırakmak istediğini örnekleriyle açıklamıştır. K4: "İnsanlarda olumlu bir izlenim bırakmak isterim. Çünkü birini görüyorum belki yıllar sonra bir daha karşılaşacağız ve onun başkalarına beni iyi bir şekilde anlatmasını isterim. Beni başkalarına iyi bir şekilde tanımlanmasını isterim." derken, K10: "İnsanlarda olumlu bir izlenim bırakmak isterim. Çünkü onların güvenini, saygısını kazanmak beni mutlu eder. Çünkü farklılıklar insanları birbirinden ayıran tek özelliktir." sözleriyle K3 ve K5'ten daha fazla, olumlu bir izlenim bırakmak istediklerini düşündürmektedirler. Dolayısıyla ölçekteki puanlarla görüşme sonuçlarının örtüştüğü söylenebilir.

Duygusal zeka düzeyi düşük olarak nitelendirilen K2, K6, K8 ve K11 kodlu öğrenciler olumlu etki alt boyutundan 14, 12, 8 ve 10 puanlar alarak ortalamanın 15,67 olduğu bu boyuttan düşük puanlar almışlardır. K2 bu alt boyut ile ilgili "Yani olumlu, iyi görsünler, iyi olayım diye..." genel bir yanıt verirken, K6 insanlarda olumlu bir izlenim bırakmak istemesinin nedenini "Çünkü beni kötü hatırlamasınlar." şeklinde ifade etmiştir. K8 ise "Evet, bırakmak isterim. Çünkü olumlu bilseler mesela arkadaşlığımızı daha da ileri taşıyabiliriz. Mesela ailemle daha da iyi, mesela babam; ailemde bazı kişilerle daha da iyi akrabalık kurarak da akrabalığımızı daha da yükseltebilirim." sözleriyle normal ve açıklayıcı bir tutum göstermiştir. K11 ise "Tabiki. Mesela karşıdaki insan bana olumlu davranıyorsa, yani saygılı davranıyorsa, ben de ona olumlu bir şey bırakmak için saygılı ve dürüst davranırım... Kötü insanlar üstünde olumlu bir izlenim bırakmak istemem." şeklinde diğer arkadaşlarından farklı bir neden ileri sürmüştür. K6, K8 ve K11'in verdikleri yanıtlar olumlu etki alt boyutundan edindikleri puanların normal olabileceğini düşündürmektedir. Çünkü insanlar üzerinde olumlu bir etki bırakmak isteyen bu öğrencilerin gereğinden fazla olumlu bir izlenim bırakmak istedikleri söylenemez. Ölçekte ise bu alt boyuttan yüksek alan bireylerin gereğinden fazla olumlu bir izlenim bırakmak istedikleri belirtilmiştir (Köksal, 2007).

EQ-i (YV) ölçeğinin yedinci alt boyutu "Toplam EQ" olarak nitelendirilmektedir. Bu doğrultuda araştırmacılar öğrencilere kendini ve diğer insanları olduğu gibi kabul edip etmeyecekleri sorusunu sormuşlardır. Bu sorunun yanıtına ilişkin öğrencilerin görüşleri şöyle açıklanabilir:

Duygusal zeka düzeyi yüksek olarak nitelendirilen K1'in: "Bazı yanlışlarımı düzeltmeye çalışırım. Arkadaşlarımı da bu konuda uyarırım. Eğer düzeltmezlerse veya o huylarına devam ederlerse onları öyle kabullenirim." şeklindeki görüşü gibi K7, K9 ve K12 da benzer fikirler öne sürmüşler ve bu boyutun özelliklerini yansıtmışlardır.

Duygusal zeka düzeyi orta olarak nitelendirilen K3, K4, K5 ve K10 kodlu öğrenciler K10'un: "farklılıklar insanları birbirinden ayıran tek özelliktir." ifadesi gibi genellikle günlük ihtiyaçlarla baş etmede etkili ve mutlu olduklarını yansıtmışlardır.

Duygusal zeka düzeyi düşük olarak nitelendirilen K2, K6, K8 ve K11 kodlu öğrencilerden K8, insanları oldukları gibi kabul etmediğini belirtirken diğer öğrenciler K11'in "Hepimiz insanız sonuçta. Yani biri yapar da biri yapamaz diye bir şey yok. Herkes çalışırsa herkes istediğini yapar." ifadesindeki gibi insanları olduğu gibi kabul ettiklerini belirterek bu alt boyutun özelliklerini yansıttıklarını düşündürmektedirler.

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda 7.sınıf öğrencilerinin genellikle yüksek ve orta düzeyde olacak şekilde farklı duygusal zeka düzeylerine sahip oldukları görülmüştür. Öğrencilerin sayısal dağılımları doğrultusunda duygusal zeka düzeylerinin stres yönetiminde ortalamaya daha yakın fakat diğer tüm boyutlar kapsamında ortalamanın üzerinde olduğu, öğrencilerin ortalamaya en yakın bir durum sergiledikleri alt boyutun ise olumlu etki olduğu anlaşılmıştır. Öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmelerde yansıttıkları ifadelerin sahip oldukları duygusal zeka seviyeleri ile genellikle örtüştüğü anlaşılmıştır.

Öğrencilerin sahip oldukları duygusal zeka düzeylerinin yüksek olması görüşmeler esnasında kullandıkları ifadelerden de anlaşılmaktadır. Işıklar Pürçek'e göre (2014: 131) duygusal zekası yüksek kişiler, kendilerinin ve diğerlerinin düşünce, duygu ve davranışlarının, güçlü ve gelişmeye açık yanlarının farkında olabilen kişilerdir. Araştırmada öğrencilerin ifade ettikleri görüşler de bu özellikleri yansıtmaktadır. Ayrıca bu durum Goleman'ın (2010: 63) duygusal zeka yeterliği yüksek kişilerin aynı zamanda hayatta daha başarılı oldukları ifadesiyle tutarlılık göstermektedir.

Araştırma sonucunda öğrencilerin sahip oldukları duygusal zeka düzeylerinin yedi farklı alt

boyuttan aldıkları puanlara göre görüşme sorularına verdikleri yanıtlarla kıyaslandığında az da olsa bazı alt boyutlarla değişiklik gösterdiği söylenebilir. Bireyiçi, bireylerarası, uyum, stres yönetimi, genel ruh hali ve olumlu etki alt boyutlarından yüksek puan alan öğrencilerin görüşleri de bu alt boyutlar için tanımlanan ifadelerle örtüşmektedir. Odabaşı'nın (2013: 42) çalışmasında duygusal zeka düzeyi yüksek öğrencilerin kendilerini daha iyi ifade ettikleri, yaşamlarında strese karşı daha dayanıklı oldukları ve duygularını yönlendirebilen bireyler olduğu görülmüştür. Benzer özellikleri bu çalışmada yüksek puan alan öğrenciler görüşleriyle yansıtmışlardır. Fakat uyum alt boyutundan yüksek puan alan bir öğrencinin ifadesi sorun çözümünde yaşadığı sıkıntıları yansıtmaktadır. Oysaki uyum alt boyutundan yüksek puan alan bireylerin esnek, gerçekçi ve değişikliklerle başa çıkmada etkili oldukları ve günlük sorunların çözümünde, olumlu yollar bulmada başarılı oldukları belirtilmektedir (Köksal, 2007).

Ölçeğin alt boyutlarından ortalamaya yakın puan alan öğrencilerin de puanlarıyla görüşlerinde birtakım farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu durum bazı öğrencilerin görüşmeler esnasında heyecanlı olmaları ya da soruları tam olarak anlayamamaları gibi nedenlerle açıklayıcı ifadeler kullanmamaları biçiminde açıklanabilir. Yine de öğrencilerin uyum ve olumlu etki alt boyutlarından aldıkları puanlar ile görüşlerinin bir öğrenci hariç neredeyse hepsinin örtüştüğü, diğer alt boyutlarda ise ölçekten aldıkları puanlara göre orta düzey olarak nitelendirilen öğrencilerin görüşlerinde bazı farklılıkların olduğu anlaşılmıştır.

Ölçeğin alt boyutlarından ortalamadan altın puan alan öğrencilerin ise bireyiçi ve bireylerarası alt boyutlarında bir öğrenci dışında diğer öğrencilerin puanlarının veya görüşlerinin bu boyutların özellikleriyle örtüştüğü, stres yönetimi alt boyutunda öğrencilerin puanları düşük grupla örtüşmesine rağmen stresli bir duruma duygusal bir patlamayla cevap vermeyeceklerini belirttikleri için ve genel ruh hali alt boyutunda öğrencilerin aldıkları puanların düşük grupla örtüşmesine rağmen olaylara karşı olumlu bakış açılarını ortaya koydukları için birtakım farklılıkların olduğu söylenebilir. Yüksel ve Geban'a göre (2014, 178) Bar-On duygusal zekâ modelinde yer alan beş boyuttan biri olan genel ruh durumunun duygusal zekâ değişkeni içerisindeki ağırlığı diğer boyutlardan farklılık gösterebilir. Genel ruh durumu boyutu bütün içerisinde, diğer bir ifadeyle duygusal zekâ değişkeni toplamında görece ağırlığı, örneğin stresle başa çıkma boyutundan, farklılık gösterebilir. Böylesi bir düşünce diğer boyutlar için de ifade edilebilir.

Bu çalışmada ortaokul 7.sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin duygusal zeka düzeyleri belirlenerek görüşleriyle ayrıntılı bilgiler edinilmeye çalışılmış, duygusal zeka ile herhangi bir değişken ilişkilendirilmemiştir. Türkiye'de çok çeşitli veri toplama araçlarının kullanıldığı duygusal zekâ araştırmaları ile ilgili alanyazın incelendiğinde ise ilişkisel çalışmaların sayısal çokluğu dikkat çekmektedir. Yapılan ilişkisel çalışmalarda, duygusal zekâ ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler konu edilmiştir (Yalız, 2013: 97). Duygusal zeka ile ilgili çalışmaların bir bölümü özellikle ortaokul ve ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda örneğin, duygusal zekanın akademik başarıyla (Petrides, Frederickson ve Furnham, 2004'den Akt. Köksal ve İşmen Gazioğlu, 2007: 137; Üzel ve Hangül, 2012) ilişkisi irdelenmiş ve duygusal zeka ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu belirtilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ve gerçekleştirilen alanyazın taraması doğrultusunda ortaokul düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin, duygusal zeka düzeylerinin farklılık gösterdiği görülmektedir ve duygusal zeka düzeylerinin öğrenme-öğretme sürecinde dikkate alınması önemli olacaktır. Ortaokul ve hatta ilköğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin duygusal zekâ düzeyleri arasında meydana gelen farklılıklar ve duygusal zekanın alt boyutları dikkate alınarak bu duruma neden olabilecek öğretim programlarının incelenmesi ve kazanımların da bu doğrultuda geliştirilmesi önerilebilir. Hatta ortaokul düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin duygusal zeka düzeylerini geliştiren etkinliklerin öğretim programlarına yansıtılması da önerilebilir. Ayrıca sınıf içi süreçleri planlayan ve yürüten kişi olarak öğretmenlerin duygusal zeka konusunda yetkin olmaları ve öğrencilerin bireysel farklılıklarından biri olan sahip oldukları duyguların farkında olmaları önemlidir. Öğretmenlerin duygusal zeka konusunda farkındalık kazanabilmeleri için öğretmenlere yönelik gerekli hizmetçi eğitim çalışmaları düzenlenebilir ve Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitimlerinde duygusal zekayı da dikkate alan etkinlikler öğretmen adaylarına sunulabilir.

KAYNAKÇA

- AKIN, Zeynep (2011). *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğretim Programlarında Zekaya Yönelik Kazanımların ve Etkinliklerin İncelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- AKIN, Zeynep ve GÜVEN, Meral (2014). "İlköğretim Beşinci Sınıf Öğretim Programlarında Duygusal Zekâya Yer Verilme Durumuna İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri", *İlköğretim Online*. 13(1), s. 18-32.
- BAR-ON, Reuven (1997). *Bar-On Emotional Quotient Inventory (EQ-i): A test of emotional intelligence*. Toronto, Canada: Multi-Health Systems.

- CHERNISS, Cary ve GOLEMAN, Daniel (2001). *The Emotionally Intelligent Workplace*. San Francisco: Jossey-Bass.
- CRESWELL, John W. (2005). *Educational Research: Planning, Conducting, And Evaluating Quantitative And Qualitative Research* (2nd ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- DEMİRSÖZ, Ebru Selçuoğlu ve KOCABAŞ, Ayfer (2008). "Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Müzik Başarılarıyla Duygusal Zekaları Arasındaki İlişki", *Milli Eğitim*, S. 180, s. 162-174. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/180/11.pdf>.
- EMMERLING, Robert. J. ve GOLEMAN, Daniel. (2003). "Emotional intelligence: Issues and common misunderstandings", *Consortium of Research on Emotional Intelligence in organizations*. http://www.eiconsortium.org/pdf/EI_Issues_And_Common_Misunderstandings.pdf
- OTACIOĞLU, Gürşen Sena (2009). "Müzik Öğretmeni Adaylarının Duygusal Zekâ İle Akademik ve Çalgı Başarı Düzeyleri Arasındaki İlişki", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (1), s. 85-96.
- GOLEMAN, Daniel (1995). *Emotional Intelligence*. New York: Bantam.
- GOLEMAN, Daniel (1998). *Working with Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books.
- GOLEMAN, Daniel (2007). *Duygusal Zeka EQ Neden IQ'dan Daha Önemlidir?*. Çev: Banu SEÇKİN YÜKSEL. İstanbul: Varlık Yayınları.
- GOLEMAN, Daniel (2010). *Duygusal Zekâ*. İstanbul: Varlık Yayınları, 33. Baskı.
- GÜRŞİMŞEK, Işık., VURAL, Deniz Ekinci ve DEMİRSÖZ, Ebru Selçuoğlu (2008). Öğretmen Adaylarının Duygusal Zekaları İle İletişim Becerileri Arasındaki İlişki, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, s. 1-11. <http://efd.mehmetakif.edu.tr/arsiv/aralik2008/aralik2008/01-11.pdf>.
- GÜVEN, Meral. ve AKIN, Zeynep. (2013). "Duygusal Zeka". Meral Güven ve Gülay Ekici. (Eds). *Öğrenme- Öğretme Yaklaşımları ve Uygulama Örnekleri* içinde (s.347-390) Ankara: Pegem Akademi.
- HUMPHREY, Neil, CURAN, Andrew, MORRIS, Elisabeth, FARRELL, Peter ve WOODS, Kevin (2007). Emotional intelligence and education: a critical review. *Educational Psychology*, 27 (2), s. 235-254.
- KUZGUN, Yıldız (2006). *Zeka ve Yetenekler*. Y. Kuzgun ve D. Deryakulu. (Eds). *Eğitimde bireysel farklılıklar içinde* (s. 13-72). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KÖKSAL, Ayça (2007). *Üstün Zekalı Çocuklarda Duygusal Zekayı Geliştirmeye Dönük Program Geliştirme Çalışması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- KÖKSAL, Ayça. ve İŞMEN GAZİOĞLU, Ayşe Esra (2007). "Ergenlerde Duygusal Zeka İle Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişki", *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), s. 133-146.
- MAYER, John D., SALOVEY, Peter ve CARUSO, David R. (2004). "Emotional intelligence: Theory, findings and implications", *Psychological Inquiry*, 15 (83), s. 197-205.
- MILES, Matthew ve HUBERMAN, Michael (1994). *Qualitative Data Analysis*. USA: Sage Publications. İkinci Basım.
- ODABAŞI, Battal (2013). "İlköğretim 2.Kademe Öğrencilerinin Duygusal Zeka Düzeylerinin Ana Baba Tutumları Açısından İncelenmesi", *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 3(2), s. 33-51.
- RADU, Cătălina (2014). "Emotional Intelligence - How do we motivate our students?", *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, S. 141, s. 271 - 274.
- STEIN, Steven J. ve BOOK, Howard E. (2003). *Duygusal Zeka ve Başarının Sırrı*. Çev: Müjde Işık. İstanbul: Özgür Yayınları.
- ŞAHİN BALTACI, Hülya ve DEMİR, Kamile (2012). "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Duygusal Zekaları ve Öfke İfade Tarzları", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* (Educational Sciences: Theory & Practice), 12(4), s. 2413-2428.
- TÜRK DİL KURUMU (TDK). (2015). Genel Türkçe Sözlük, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.55660b2a12a343.35873722 adresinden 25.05.2015 tarihinde edinilmiştir.
- ÜZEL, Devrim ve HANGÜL, Tuğba (2012). "Duygusal Zeka ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki", *X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi*. Niğde.
- YALIZ, Dilek (2013). "Anadolu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Duygusal Zekâ Düzeyleri İncelenmesi", *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4 (2), s. 94-111.
- YANCI, Fatma ve ÇİÇEK SAĞLAM, Aycan (2014). "Ortaöğretim Okulu Öğretmenlerinin Duygusal Zekaları İle Örgütsel Vatandaşlık Davranışları Arasındaki İlişki", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), s. 298-313.
- YEŞİLYAPRAK, Binnur ve DURMUŞ, Emine (2007). Lisans düzeyinde "Eğitimde Duygusal Zeka" dersinin kapsam ve işlenişi. *International Emotional Intelligence and Communication Symposium Proceedings Book I* içinde (s.15-22). İzmir, Ege Üniversitesi.
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. bs.), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÜKSEL, Mehmet and GEBAN, Ömer (2014). "A Study of the Prediction of Academic Achievement in the Chemistry Course", *Education and Science*, S. 39, s.354-365.
- WEISINGER, Hendrie (1998). *İş Yaşamında Duygusal Zeka*. İstanbul: MNS Yayıncılık.